

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 21/2006 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av folkhälsolagen

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 25 oktober 2006 en proposition med förslag till lag om ändring av folkhälsolagen (RP 234/2006 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning. Social- och hälsovårdsutskottet har den 26 oktober 2006 begärt utlåtande av kulturutskottet om de föreslagna bestämmelserna om skol- och studerandehälsovårdens ställning i förhållande till elev- och studerandevården samt samarbetet mellan hälsovårds- och utbildningsmyndigheterna vid utarbetningen av läroplanen.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överinspektör Maire Kolimaa och överinspektör Marjaana Pelkonen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Marja Lahtinen, undervisningsministeriet
- överinspektör Heidi Peltonen, Utbildningsstyrelsen

- förmånschef Tomi Ståhl, Folkpensionsanstalten
- utvecklingschef Kerttu Perttilä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- utvecklingschef Ritva Larjomaa, Finlands Kommunförbund
- ordförande Heikki Kaisto, Förbundet för Studentföreningar vid Yrkehögskolorna i Finland rf
- generalsekreterare Juha Makkonen, Förbundet för Gymnasisterna i Finland
- ordförande Kati Kokkonen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund — SAKKI rf
- socialpolitisk sekreterare Lauri Pakkanen, Finlands studentkårers förbund FSS
- utbildnings- och forskningspolitiskt ombud Marja-Kaarina Koskinen, Hälso- och hälsovårdens fackorganisation Tehy
- studerande Heini Honkalampi och studerande Riikka Hänninen, Raahen ammattikorkeakouluopiskelijat ry.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att folkhälsolagen ändras så att förhållandet mellan skolhälsovården och elevvården samt studerandehälsovården och elevvården för studerande, dvs. studerandevården, preciseras. Dessutom föreslås en precise-

ring av skyldigheten för den myndighet som svarar för kommunens folkhälsoarbete att delta i utarbetandet av läroplaner för skolor och läroanstalter till den del det gäller elevvården eller studerandevården samt samarbetet mellan skolan

eller läroanstalten och hemmet. Det föreslås också att kommunernas skyldighet att ordna mun- och tandvård som en del av skolhälsovården preciseras.

Det föreslås att man i folkhälsolagen i fråga om hälsovården för studerande tar i bruk termen studerandehälsovård, som ska avse studerandehälsovården vid läroanstalter på andra stadiet, gymnasierna och högskolorna som en helhet. På finska ändras termen opiskelijaterveydenhuolto till opiskeluterveydenhuolto. Det föreslås också

att till folkhälsolagen fogas närmare bestämmelser om studerandehälsovårdens mål och innehåll samt om uppföljning och utvärdering av den.

Dessutom ska till folkhälsolagen fogas en bestämmelse om en delegation för barns och ungas hälsa och välfärd vars uppgift är att utveckla barns och ungas hälsa och välfärd.

Avsikten är att lagen ska träda i kraft den 1 juli 2007. Bestämmelsen i 25 § 1 mom. ska dock träda i kraft först den 1 januari 2008.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Skol- och studerandehälsovården samt elev- och studerandevården i kommunerna är en del av hälsovårds- och välfärdstjänsterna för barn och unga samt deras familjer. Utskottet betonar att det är en bransch- och förvaltningsövergripande verksamhet där barnen och de unga står i centrum. I bästa fall är den också yrkesövergripande och låter föräldrarna spela en viktig roll.

Skol- och studerandehälsovården ordnas för närvarande på varierande sätt och ställvis bristfälligt. Kommunerna får självständigt ordna skol- och studerandehälsovård. Det är beklagligt att kvaliteten på hälsovården har försämrats sedan 1990-talet. Kommunerna har knappa resurser och planeringen är otillräcklig. Kommunerna har varierande intresse och beredskap att ordna tjänster av det här slaget, även om kostnaderna är små i jämförelse med barnskydd, specialundervisning och specialiserad sjukvård för barn och unga.

Social- och hälsovårdsministeriet gav ut kvalitetsrekommendationer 2004 för skolhälsovården (social- och hälsovårdsministeriets handböcker 2004:8), men enligt utredning har de bara haft en obetydlig styrande effekt. Det är ett viktigt mål att skol- och studerandehälsovården ska ordnas rättvist enligt behovet och på rimligt lika grunder i hela landet. Det är också ett riktigt och bra mål att precisera skyldigheterna i fråga om skol- och studerandehälsovården utan att beröra

undervisningsväsendets förpliktelser när det gäller elev- och studerandevården, menar utskottet.

Regeringen föreslår att 14 § i folkhälsolagen ändras så att hälso- och sjukvården för gymnasieelever överförs från skolhälsovården till studerandehälsovården. Enligt utredning till utskottet har skolhälsovården för gymnasieelever fungerat bra. Däremot finns det stora brister i hälso- och sjukvården för yrkeshögskolestuderande. Det konstateras också i motiven till propositionen. Enligt en utredning som social- och hälsovårdsministeriet gjort är studerandehälsovården för eleverna vid yrkesläroinrättningar klart sämre än för gymnasieelever i nästan samma ålder. Kulturutskottet anser att hälso- och sjukvården för gymnasieelever inte bör flyttas över till studerandehälsovården.

Nätverket av gymnasier står inför omvälvningar i och med reformen av kommunstrukturen och andra förändringar. Vi måste se till att hälso- och sjukvården för gymnasieelever säkert kan fungera. Åldersindelningen inom skol- och studerandehälsovården talar inte heller för en övergång till studerandehälsovård för gymnasieelever. Enligt utredning är gymnasieeleverna i genomsnitt två år yngre än de som bedriver yrkesstudier och de har därför annorlunda behov av hälsokontroll samt hälso- och sjukvård. Vi kan överväga att flytta över gymnasieeleverna till studerandehälsovården tidigast sedan när de yrkesstuderande har fått sin studerandehälso-

vård ordnad på tillbörligt sätt och på hållbar grund.

Med hänvisning till det ovanstående föreslår kulturutskottet för social- och hälsovårdsutskottet

att 14 § 5 punkten i folkhälsolagen inte ändras i fråga om gymnasieutbildning och att gymnasieeleverna fortfarande omfattas av skolhälsovården.

Utskottet anser att begreppen i folkhälsolagen bör moderniseras. Det är motiverat att ändra den finska termen *opiskelijaterveydenhuolto* till *opiskeluterveydenhuolto*, eftersom den sistnämnda termen beaktar den enskilda studeranden såväl som hela studiegemenskapen och betonar gemenskapens betydelse för studerandens välbefinnande. Det är också positivt att mentalvårdstjänsterna samt mun- och tandvården lyfts fram som en del av hälso- och sjukvården. Enligt uppgift uppfattar nämligen många kommuner att mentalvården samt mun- och tandvården inte hör till den lagstadgade studerandehälsovården.

Det är bra att innehållet i studerandehälsovården preciseras i propositionen. Mentalvårdstjänsterna samt mun- och tandvården lyfts fram som en del av hälso- och sjukvården som många kommuner nu anser att inte hör till den lagstadgade studerandehälsovården. Det är nödvändigt att främja en sund och trygg studiemiljö samt välbefinnandet i hela studiegemenskapen, för många riskfaktorer hänger samman med just miljön och den sociala gemenskapen.

Regeringen understryker med fog att studerande bör få hälso- och sjukvård på lika villkor som andra kommuninvånare i den kommun eller samkommun där läroinrättningen är belägen. Till skol- och studerandehälsovårdens viktigaste uppgifter hör att i ett tidigt skede upptäcka problem hos elever och studerande, hjälpa eleven direkt, ordna fortsatta undersökningar och behandling samt samordna vård och rehabilitering. Skol- och studerandehälsovården behöver tillräckliga resurser och bra utbildning för att t.ex. kunna stödja elever med psykiska problem. De här tjänsterna bör vara lätt åtkomliga. Då blir

det också möjligt att tidigt ingripa i elevernas problem.

Studerandehälsovården är ojämnt ordnad och bestämmelserna om den lämnar rum för tolkning. Utskottet har många gånger tidigare behandlat studerandehälsovården vid yrkeshögskolorna. I ett uttalande har riksdagen förutsatt att regeringen ser till att yrkeshögskolestuderandena får hälso- och sjukvårdstjänster på studieorten (KuUU 19/2002 rd — RP 206/2002 rd).

Trots de föreslagna preciseringarna är det beklagligt att hälso- och sjukvårdstjänsterna för yrkesstuderande är bristfälligt ordnade.

Utskottet påtalar den bristfälliga tillgången till hälso- och sjukvårdstjänster för yrkeshögskolestuderande på många orter. Enligt utredning riskerar speciellt studerande från andra orter att bli utan vård helt och hållet.

Utskottet anser att det också bör utredas om studieorten är skyldig att sommartid ordna hälso- och sjukvård för studerande som har hemkommun någon annanstans.

De föreslagna ändringarna avhjälper inte bristerna i studerandehälsovården. Därför föreslår kulturutskottet

att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande tar in ett uttalande där riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt bereder ett system för att få studerandehälsovården vid yrkesläroinrättningarna och yrkeshögskolorna att fungera bra och för att tillförsäkra yrkesstuderandena en jämlik ställning i relation till andra elever och studerande. Vid behov bör det här göras genom ändringar i lagstiftningen.

Samarbete mellan hälsovårds- och utbildningsmyndigheterna. Bestämmelserna om elev- och studerandevården i lagarna om utbildning reviderades 2003. Då bemyndigades Utbildningsstyrelsen att i grunderna för läroplanen fastställa de viktigaste principerna för elev- och studerandevården samt målen för elev- och studerandevården inom undervisningsväsendet. Dessutom förpliktades utbildningsanordnarna att i sina egna läroplaner ta in planer för elev- och studerande-

vården. De här planerna ska utarbetas i samråd med de kommunala social- och hälsovårdsmyndigheterna. Utskottet anser att de här förbättringarna har resulterat i en stärkt och samordnad elev- och studerandevård i kommunerna. Men det är ännu för tidigt att utvärdera vilka de verkliga konsekvenserna varit i praktiken.

Enligt propositionen är syftet inte att ändra den nuvarande ansvarsfördelningen när det gäller att ordna olika slags tjänster, utan att precisera skyldigheterna i lagen om hälso- och sjukvård. Utskottet tillstyrker de föreslagna lagändringarna när det gäller att klargöra elevvårdens ställning och förbättra samverkan mellan förvaltningarna. Motiven i propositionen är mycket viktiga, för enbart de föreslagna bestämmelserna kan göra det oklart vem som har ansvaret för att ordna tjänsterna.

Utskottet lägger vikt vid den föreslagna samarbetsförpliktelsen i folkhälsolagen. Den gör det möjligt för de myndigheter som har hand om elev- och studerandevården att utöka sin samverkan på det praktiska planet. Med tanke på målen för och en långsiktig utveckling av elev- och studerandevården är det nödvändigt att förvaltningarna samverkar för att utarbeta läroplanerna.

Enligt det föreslagna 14 § 6 mom. i folkhälsolagen är det den myndighet som svarar för kommunens folkhälsoarbete som ska delta i utarbetningen av läroplanen. Det är bra att propositionen beaktar att de lokala läroplanerna bör utarbetas på flera nivåer. Det är i sin ordning att social- och hälsovårdsnämnden eller grundskyddsnämnden deltar i arbetet med att lägga upp kommunens läroplan och att skolläkaren och skolhälsovårdaren medverkar i att utarbeta den enskilda skolans läroplan.

Det finns en del oklarheter i fråga om vilka tjänster som skolan ska ordna och till vilka delar kommunen svarar för tjänsterna. Enligt utredning riskerar t.ex. eleverna i statliga skolor att bli utan sådan psykoterapi som de behöver, eftersom arbetsfördelningen mellan skolan och kommunen inte är klar. Därför måste arbetsfördelningen mellan skolan och kommunen klargöras.

Med tanke på ökad samverkan och samordning tillstyrker utskottet förslaget om en delegation i 4 § 3 mom. i folkhälsolagen. Delegationen bör ha en sektion som behandlar specialfrågor i anknytning till studerandes och unga vuxnas hälsa och välbefinnande. Studerandena bör i delegationens verksamhet betraktas som en egen specialgrupp med särskilda behov som hänger samman med att bli vuxen och bilda sig en yrkesidentitet.

Övrigt. Utskottet påpekar att propositionen inte behandlar hälso- och sjukvården för förskoleelever. På förskoleelever tillämpas för närvarande bestämmelserna om elevvård i lagen om grundläggande utbildning, men bestämmelsen om skolhälsovård i folkhälsolagen gäller bara eleverna inom den grundläggande utbildningen. Utskottet anser att förskoleelevernas ställning i skolhälsovården bör klarläggas.

Utlåtande

Kulturutskottet anför

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar vad som sägs ovan.

Helsingfors den 12 januari 2007

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Sinikka Hurskainen /sd
Tuomo Hänninen /cent
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent
Minna Lintonen /sd

Mikaela Nylander /sv
Kirsi Ojansuu /gröna
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
Marja Tiura /saml
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.